

מראי מקומות- בבא בתרא קנ"ו

הוא דחז"ל לא תיקנו שיהי' מתנת שכיב מרע מהני בלא קנין. וכ' הרשב"ם, דנראה דכיון דלא חילק ר"א בין בריא ובין שכ"מ כלל, א"כ ה"ה דאם עמד אינו חוזר לפי ר"א, אפי' אם חילק כל נכסיו. והק' האילת השחר, נהי דס"ל לר"א דחז"ל לא תיקנו שיהי' חל המתנת שכ"מ בלא מעשה קנין, אבל מהכ"ת לומר דגם לא ס"ל להאומדנא דאם עומד מחליו שיהי' רוצה לחזור ממתנתו, מה ענין תקנת קנין שכ"מ עם האומדנא שרוצה לחזור. וכ' דלכאור' הי' שייך לומר דסברת ר"א הוא דלא תלינן דנתן משום המיתה, וא"כ לא הי' שייך לתקן שיועיל הקנין בלא מעשה קנין, שהרי לא עשה משום המיתה, וגם פשוט דאם עמד אינו חוזר, שהרי לא נתן משום המיתה כלל. אלא דהק' ע"ז, דא"כ מה שייך לומר כן במצוה מחמת מיתה, הרי זה ודאי נתן משום המיתה, והרשב"ם עצמו כ' דגם במצוה מחמת מיתה לפי ר"א צריך לעשות מעשה קנין, ומה ענין זה למחלוקתו עם רבנן לענין אם נקטי' דנתן משום המיתה או לא. אע"כ צ"ל דס"ל ל ר"א דלא תיקנו שיועיל מתנה דלא מעשה קנין, אפי' אם נתן מחמת מיתה, וא"כ הדרה קו' לדוכתי', מהכ"ת דגם ס"ל דאם עמד אינו חוזר, והניח בקו'. **וע"ע באחיעזר (ב', כ"ב, ד')**, שכ' לבאר דברי הרשב"ם, דס"ל דמה שהוא עומד חוזר לפי הרבנן, היינו משום דלא חל הקנין עד לאחר מיתה, ולכן כיון דלא חל עדיין, יכול לחזור [וכבר הבאנו לעיל קו' האחרונים דלמה צריך לדין חדש דיכול השכ"מ לחזור, הרי פשוט דיכול לחזור משום דאינו חל עד לאחר מיתה, ומשמע מהאחיעזר דא"כ, זהו הסיבה דיכול לחזור, וצ"ע בזה]. אבל לפי ר"א, דבעי קנין כמתנת בריא, א"כ ע"כ זהו משום דס"ל דאין קנין לאחר מיתה, וע"כ מקנהו מחיים, וכיון שחלה המתנה מחיים, אם עמד אינו חוזר, ולא אמרי' שיש כאן אומדנא שנתן מעכשיו רק אם ימות [וק"ק, דהא לכאור' מבואר לעיל דס"ל לרבנן שיש כאן אומדנא שרוצה לחזור, וא"כ יהי' צריכין לומר דפליגי ר"א ורבנן בתרתי, אם צריכים מעשה קנין, וגם אם יש אומדנא, וזהו באמת קו' האילתה"ש, וצ"ע].

(ד) **תנו כבינתי לבתי, וכו'- ע' ברשב"ם דכ' דאם מתנה בלא שיוור הוא, א"כ י"ל דבמצוה מחמת מיתה אולי מודה ר"א דלא בעי קנין. אבל אם מתנה במקצת הוא, א"כ ע"כ מיירי**

(א) **אמרו רבנן תיהוי מתנתו מתנה כי היכי דלעבידו להו מילי- הק' בחי' ר' מאיר שמחה, למה צריך לתקן לו כלום, הרי הגמ' כבר ביאר דטעם הדבר הוא משום דבמתנה לא שייך הטעם דמקרבא דעתי' גבי זוזי, וא"כ ודאי ממילא חל מתנתו, ואפי' בלא שום תקנה. והביא ראי' מכאן לשי' הר"ף (שהביא תוס' לעיל בקנ"ה), דס"ל דהך סברא דמקרבא לי' זוזי לא שייך אלא במה שירש מאביו, שלא טרח בה, אבל בנכסי עצמו, דכבר נתן זוזי בשביל נכסים אלו, אין שייך סברא זו, ולכן, כל היכא דיודע בטיב מו"מ, יכול למכור נכסי עצמו [נ"ע' בשי' הראשונים שהבאנו בקנ"ה בענין זה, אם אמרי' דביודע טיב מו"מ מהני בנכסי עצמו, דאולי בשי' הר"ף י"ל דאף אם אינו יודע טיב מו"מ מהני בנכסי עצמו]. וא"כ, ע"ז בא ר' אשי לומר דלענין הך סברא דמקרבא לי' זוזי, הרי אין שייך זה במתנה כלל. ואפי' היכי דאינו יודע בטיב משא ומתן, דבזה אמרי' דאף דבר דלא שייך הסברא דמקרבא דעתי' לא מהני מקחו, דהיינו בנכסי עצמו, אף בזה אמרי' דמהני מתנתו, דתקנה הוא שיהי' יכול ליתן מתנתו, כי היכי דליעבדו לי' מילי.**

(ב) **קמ"ל דמקשינן אשה לאיש- הק' התורת חיים, מ"מ"נ, אם בשעת קידושין לאחיו היתה גדולה, ולכן חייבת בחליצה, א"כ עכשיו נמי גדולה היא, ומהני החליצה. ואם בשעת קידושין היתה קטנה, א"כ אינה חייבת בחליצה כלל, וא"כ למה בודקין. ותי' דמיירי דבשעת קידושין היתה קטנה שאביה מקבל קידושין בשבילה, והווי קידושין גמורים, ולכן בעינן עכשיו בדיקה לחליצה. אלא הק', א"כ מה הי' קו' הגמ' לגירושין ל"ל בדיקה, כיון דכבר בדקה בשעת קידושין, הא י"ל דבקידושי קטנה מיירי. ותי' דעכ"פ באיש לא משכחת לה דבעיא בדיקה לענין גירושין, דודאי הי' גדול בשעת קידושין, ומשמע דבין באיש בין באשה מיירי. ולזה שפיר תירץ דביבום מיירי, שהי' האיש קטן בשעת הנישואין.**

(ג) **ר"א אומר אחד בריא ואחד מסוכן, נכסים שיש להן אחריות וכו'- היוצא מדברי ר"א**

לעשות קנינים בשבת, והניח בקו' נולכא' יש ליישב בפשיטות, דהא ודאי אסור לעשות שום קנין בשבת, אבל כאן באמת אינו עושה קנין, דמהני באמירתו בלחוד, מ"מ הרי זה נראה כקנין משום שעושה המעשה קנין בכליו של קונה, וצ"ע.

עוד כ' הרשב"ם דדין זה הוא בין במתנה דצריך קנין, כגון ששייר, ובין שמחלק כל נכסיו, מ"מ כדי להפסיד דעתו תקנו דבכל ענין יכול להקנות בשבת. אולם ע' בהרא"ש (ל"ו) דחולק ע"ז, וכ' דבמתנה במקצת לא חיישינן לטירוף דעת, שהרי הוא משייר ודעתו לתת בכל ענין, אף אם יעמוד, ואינו נותן משום דאגת מיתה, ובזה לא התירו חז"ל להקנות בשבת.

(ח) **זכין לקטן - פי' הרשב"ם**, משום דאין לו יד לזכות לעצמו, לכן תקנו חז"ל שיהי' גדול יכול לזכות בשבילו. והק' **תוס' בגיטין** (סה). ד"ה צרור, הא תקנו חז"ל דהגיע לגיל צרור וזורקו, יכול לזכות לעצמו, ולכן למה צריך תקנה. ותי' א' דכאן מיירי קודם שהגיע לגיל זה, ב' בקנין חליפין מיירי, דאין מבחין. וביאר הר"ן שם (ל' בדפיו), דלא תקנו חז"ל קנין לקטן אלא היכא שהוא עצמו מחזיק המטלטלין בידו, אבל בקנינים אחרים, כגון אגב או חליפין, דאינו מבין דרכי הקנאה, בזה לא אמרי' שיהי' יכול לקנות, ולזה תקנו שיהי' יכולים לזכות בשבילו. וע"ע **ברשב"א** שם, דכ' דכיון דקיי"ל דחליפין מהני בסודר של קונה, ואין הקטן יכול להקנות, א"כ ממילא אינו יכול לקנות בקנין חליפין.

במצוה מחמת מיתה, וא"כ ע"כ ס"ל לר"א דאפ"ה בעי קנין. והק' **המהרש"ל**, איך שייך לומר דבכל נכסיה איירי, הא כבינתה לחוד אמרה. ועוד, הא הגמ' לעיל הק' דמכאן מבואר דאף מתנה במקצת לא בעי קנין, ומה נסתפק הרשב"ם, והניח בקו'. ותמה התורת חיים על המהרש"ל, דהא לעיל בסוגיא מוקי לה להך עובדא במחלק כל נכסיו. ומה שהק' דלא אמרה אלא כבינתה, תי' דכוונת המשנה לומר דהכבינתה נתנה לבתה, ושאר נכסים חילק לאחרים, אבל סכ"ס חילקה כל נכסיה.

(ה) **מעשה במרוני אחד וכו'**, ומת וקיימו חכמים את דבריו - הק' התורת חיים, לפי רבנן דאמרי דמרוני בריא הי', מה לי דמת, אפי' אם לא מת נמי חל הקנין. ותי' דמיירי דההיא מתנה הי' מהיום ולאחר מיתה, ולכן אם לא הי' מת, לא הי' כלום במתנתו. וכ' דלפ"ז מיושב ג"כ מה דאמרו לו שאין להם תקנה עד שיקנס ע"ג קרקע, ולא אקני להו באודיתא, דהא לא רצה להודות עכשיו, שמא יטלו כל אשר לו בחייו, ולא הי' רוצה שיחול הקנין עד לאחר מיתה [ואין שייך להודות באופן שיחול ההרואה לאחר זמן].

(ו) **שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן - הק' הריטב"א**, וכי לר"א הוי ערביא רובא דעלמא, ולמה מחמירין בכל העולם משום ערביא. ותי' דמה שאין כל העולם נוהגים כבני ערביא, אי"ז משום דמנהגם לא הוי טוב, אלא משום שאין צריכין לך, לפי שאין גמלים מצויין ביניהם, ולפיכך סובר ר"א דשפיר הוי ערביא כמו רובא דעלמא, ונגררין בתרייהו. ורבנן פליגי עליה בהא, וס"ל דאפי' בזה לא נגררין רובא דלמא בתרייהו [ויש לע', אם זהו משום דחולקים עליו במושג זה, וס"ל דאפי' היכא דאינו נוגע רק במקום א', מ"מ אין נגררין בתרייהו, או האם חולקים רק כאן, וס"ל דבאמת שפיר שייך במקומות אחרים, ומ"מ לא נהיגי כן, ולכן אין נגררין בתרייהו, וצ"ע בזה].

(ז) **קונין קנין משכ"מ אפי' בשבת - פי' הרשב"ם**, ואע"ג דקנין דמי למקח וממכר, שהרי קונין בכליו של קונה, שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה, מ"מ להפסיד דעתו של שכ"מ קונין אפי' בשבת. והק' **האילת השחר**, דמשמע מדברי הרשב"ם דכל האיסור לקנות בשבת הוא רק היכא דעושה קנין חליפין, אבל אינו כן, דהא מבואר בביצה דבכל ענין אסור